

Sagfører, Kaptajn Ludvig Hector Kiær

Af Elmo Flaskager
2022

Ludvig Hector Kiær er født den 3. september 1841 i Ribe (Kirkebogen: Kjær). Hans far var distriktslæge i Ribe Stift. L.H. Kiær gik indtil sommeren 1856 først i byens borgerskole og derefter i latinskole. Herefter kom L.H. Kiær til København for at tage præliminæreksamen, hvorefter han i et år var på byfogedkontoret i Ribe og herfra videre til By- og Herredskontoret i Ringsted, indtil L.H. Kiær i vinteren 1860 tog til København for at læse til jurist, hvilke han bestod den 2. februar 1863 med karakteren "Bekvem". (En byfoged var kongens repræsentant i købstæderne og optrådte også som dommer. En sognefoged har begrænset myndighed til hjælp for politi - tidligere udpeget af amtmanden. Engang udfyldte en sognefoged en skudsmålsbog.) I 1864 meldte Kiær sig som frivillig i Anden Slesvigske Krig og blev ansat som korporal, senere sergent og delingsfører, indtil Kiær den 4. maj 1864 udnævntes til sekondløjtnant og deltog som løjtnant i felttoget. I 1866 modtog Kiær afskedspatent som kaptajn, som indgik i hans navn resten af livet. Efter krigen fik Kiær ansættelse hos stiftsamtmanden i Ribe, og fra 1. januar 1866 og frem til 1870 var Kiær ansat som fuldmægtig hos herredsfoged Ole Lund¹ (1852-1870) ved Bølling-Nørre Horne Herreds kontor på Dommergården i Skjern. Fra juni til oktober 1870 var Kiær genindkaldt til militæret. Da han vendte tilbage, var der ansat en ny herredsfoged, og Kiær valgte at søge beskikkelsen som sagfører i Skjern, hvilket blev bevilget fra den 7. november 1870, og fra den 23. januar 1879 blev Kiær desuden sagfører i offentlige og beneficerede sager, dvs. at sagfører Kaptajn Kiær i retskredsen udnævntes til at udføre diverse retssager, hvor der efter Retsplejeloven krævedes advokatbistand, fx som forsvarsadvokat.

¹ Ole Lund var den tredje i herredsfoged - fra 1852 til 1870. Han var efterkommer af en hosekræmmer fra Lundegaard i Gjellerup. Hans far, Troels Lund, var den yngste af tre brødre fra Lundegaard, som sammen med fætteren Henrik Lund slog sig ned som hosekræmmer og klædehandler i København. Senere flyttede Troels Lund til Helsingør og indrettede sig her som købmand. På samme tid rejste hosekræmmer Niels Sæding fra naboherredet Sædding til København. Han hentede sin søstersøn Michael Pedersen Kierkegaard, far til Søren Kierkegaard, til København. Lund-slægten og Kierkegaard-slægten blev gennem giftermål forbundet med hinanden, og Henrik Lunds sønnesøn, Troels Frederik Lund (Troels-Lund), der skrev "Dagligliv i Norden i det 16. århundrede" i 14 bind, var halvonkel til filosofen Søren Kierkegaard. I Kamma Rahbeks berømte hjem, "Bakkehuset", var begge familier hyppige gæster. Søren Kierkegaards samtidige, Ole Lund, tog juridisk embedseksamen i 1836, og efter nogle år som bl.a. auditør i hæren i Fredericia under Treårskrigen, vendte han i 1852 tilbage til slægtens vestjyske hjemstavn som herredsfoged i Bølling-Nørre Horne Herred, hvor han fik sit virke frem til 1870. Herefter bosatte han sig i København og dyrkede sin lyst til at skrive erindringer fra Helsingør og Fredericia samt med sin skarpe iagttagelsesevne og en række såkaldte "pennetegninger" at forfatte værket "Vestjyske bøndergårde i 1800-tallet", som blev udgivet i jubilæumsbogen om Vestjyllands Forsikring gs i 1998 redigeret af bl.a. museumsdirektør for Skjern-Egvad Museum, Kim Clausen. Dette værk tilegnede Ole Lund "med Glæde" til vennen og slægtningen dr.phil. Troels-Lund. Ole Lunds manuskripter er bevaret på Det Kongelige Biblioteks håndskriftsafdeling.

I 1866 bosatte sagfører Kaptajn Ludvig Hector Kiær sig i huset Pjalttenborg nær ved Skjern Brogaard, og han mødtes jævnligt med Johanne Marie Stilling på Skjern Brogaard, selvom hun året efter var flyttet ind som hushjælp hos proprietær Matzen på Slumstrupgård.

I huset Pjalttenborg boede i 1860'erne herredsfuldægtig Kiær og skriver Sabro. I baggrunden ses det gamle ting- og arresthus, der opførtes i 1830, en anden kilde nævner opførelsesåret til 1842. Det blev nedrevet i 1884

Tegnet fra det nordvestlige hjørne af Peter Ingolf Christensen efter et fotografi.

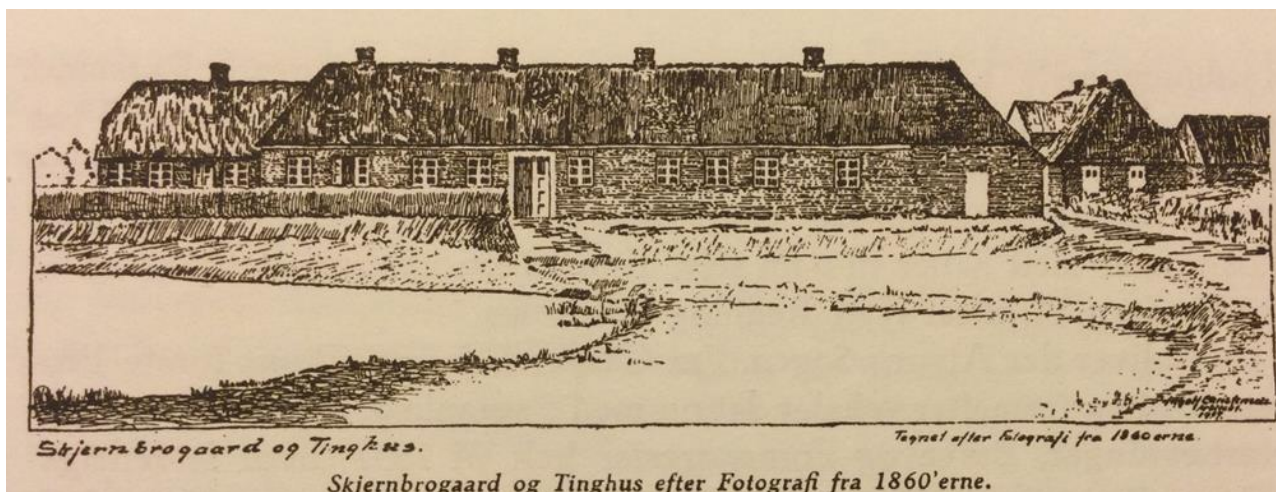
Johanne Marie Kiær

Skjern Brogaard
tegnet af Peter Ingolf
Christensen

Den 30. november 1870 giftede de sig i Sct. Catharinæ Kirke i Ribe. Foto: Ringkøbing Fjord Museer.

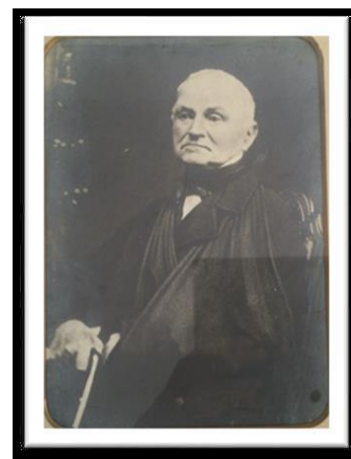
Ægteparret Johanne Marie Stilling og sagfører kaptajn Kiær flyttede ind i den sydlige ende på Skjern Brogaard, hvorfra sagfører Kiær drev sin virksomhed i de første 13 år. Herefter blev et hus i stationsbyen deres nye hjem. Skjern Brogaard er tegnet af Peter Ingolf Christensen, 1907. Foto: Ringkøbing Fjord Museer.

Ægteparret flyttede ind i den sydlige ende af stuehuset på Skjern Brogaard. "Kiærs Ende" blev navnet på denne del af bygningen. Dengang var der liv ved Skjern Bro: Skjern Brogaard med postekspedition, valgsted og gæstgiveri. Ved siden af lå ting- og arresthus, og Ludvig Hector Kiær indrettede sig med sagførerkontor og oprettede her Skjern Spare- og Lånekasse. Folketællingen i 1855 angiver, at der boede omkring 50 mennesker ved Skjern Bro.

Johanne Marie Stillings familie

Johanne Marie Stillings far, Casper Georg Stilling, var købmandssøn og født den 30. marts 1807. En forårsdag i 1839 kom den 32-årige amtsvejinspektør Casper Georg Stilling ridende fra Viborg til Skjern Brogaard, hvor den unge datter ved navn Petrea Bartholine Halskou boede. Om han havde kendt hende i forvejen er uvist, men de syntes godt om hinanden, blev gift i Skjern Kirke den 22. november 1839 og flyttede ind på Skjern Brogaard. Her boede i forvejen hans svigermor, enkefru Johanne Laurentia Halskou, født Ramsing i Dejbjerglund, hvis mand, Peter Halskou, døde som 77 årig den 21. august 1833. Foruden hvervet som amtsvejinspektør overtog Casper Georg Stilling i forbindelse med ægteskabet Skjern Brogaard med beværtning og forpagtning af broerne over Skjern Å. De fik fire døtre på Skjern Brogaard og to sønner på Lundenæs:

1. Johanne Marie Stilling, født den 23. juli 1841.
2. Ane Marie Christian Stilling, født den 21. november 1842.
3. Camilla Jacobine Stilling, født den 25. maj 1845.
4. Petra Stilling, født den 21. november 1846.
5. Peter Halskou Stilling, født den 2. august 1850 på Lundenæs Herregård.
6. Hans Christian From Stilling, født den 18. april 1853 på Lundenæs Herregård.

Casper Georg Stilling. Foto: Ringkøbing Fjord Museer

Johanne Marie Stillings mormor, Johanne Laurentia Halskou, var blevet gift den 22. november 1806 med Peter Halskou, ridefoged fra Tjele. Han havde været ridefoged på Tjele i en årrække og spurgte i en alder af 50 år om lov til at rejse for evt. at finde en ægtefælle. Herremanden gav ham sin bedste og smukkeste bedste hest og ønskede ham lykke på rejsen. Peter Halskou var kommet et par dagsrejse frem og stoppede en eftermiddag op ved Skjern Brogaard. Han fandt stedet ved Skjern Å meget tiltalende og besluttede sig for at overnatte her. Under opholdet kom han i snak med Peder Christian Petersen, ejer af Skjern Brogaard, og blev under samtalen tilbudt at købe Skjern Brogaard. Peter Halskou tog imod tilbuddet og købte gården. Peter Halskou havde også et ønske om en hustru. Hertil var Peter Christian Petersen til afgørende hjælp. Han var bekendt med, at herremanden Ramsing til herregårdene Dejbjerglund og Margrethelund havde en passende datter i den 25-årige Johanne Laurentia Ramsing. De to syntes godt om hinanden og blev gift den 22. november 1806 i Dejbjerg Kirke. Peter Halskou og Johanne Laurentia Ramsing fik tre døtre på Skjern Brogaard:

1. Johanne Maria Halskou blev født den 14. september 1807 og døde den 2. januar 1833
2. Laurine Henriette Halskou blev født den 18. februar 1810, var tjenestepige hos sin mor og døde den 5. maj 1860
3. Petrea Bartholine Halskou blev født den 23. november 1812 og døde 62 år gammel den 9. april 1874 i Lem Torp, Nørlem.

Peter og Johanne Halskou "levede et såre lykkeligt Liv på Skjern Brogaard i mange Aar", fortæller barnebarnet Johanne Marie Kiær i sine erindringer. Hun fortæller i øvrigt også, at Peter Halskou og Peter Christian Petersen blev meget gode venner "og mødtes hver Dag, det var godt Vejr, ved Solnedgangstid i noget, de kaldte Deres Bastion; det var som en Græsbænk dannet ind i Bakken mellem Skjernbro og Petersminde, og her tog de deres Mellemmad med og deres Snaps og nød her samtalen med hinanden, til Aftentågen blev dem for kold."

Peter Halskou døde 77 år gammel den 21. august 1833 og blev begravet på Skjern Kirkegård. Johanne Laurentia Halskou, f. Ramsing, døde den 17. februar 1867 - næsten 86 år gammel. Johanne Laurentia Halskou havde da boet på Brogaard siden 1806.

Johanne Marie Stilling var i huset hos sin mormor, Johanne Laurentia Halskou, indtil hun døde næsten 86 år gammel.

Ejere af Skjern Brogaard

1779 – 1805: Eleonora Christiane Rasmusdatter Fog og Peter Christian Petersen.

1805 – 1833: Peter Halskou

1833 – 1849: Johanne Laurentia Halskou

1849 – 1866: Hans Ferslev Lybecker, forligskommissær, exam. jur. Døde d. 18. april 1866

1866 – 1885: Enkefru Lybecker drev gæstgiveri på Skjern Brogaard, gik fallit oktober 1884

1885 – 1886: Niels Jensen Kjærgaard byder 10.000 kr. på auktion

1886 – 1899: Anders Clausager, branddirektør, folketingsmedlem

1899 – 1920: Anders Clausagers datter, Ane Kathrine og sognefoged Hans Andersen

1920 – 1953: Johannes Rindom, Albæk

1953 – 1956: Signe K. Vester (1926 - 2000) og Carsten I. Korsdal Nielsen, (1929 – 2012)

1956 – 1965: Viggo Tang Pedersen fra Dejbjerg

1965 – 1975: K.T. Nielsen m.fl. bygger Skjern Papirfabrik

1975 – 1975: Den 24. januar blev Skjern Brogaard brændt ved en brandøvelse.

Skjern Kirkeby

I 1840 -50 anlagdes en ny hovedlandevej gennem Skjern fra Varde mod Holstebro. Skjern Å blev reguleret, en ny bro over åen blev bygget og toldafgiften afskaffet. I øvrigt blev brotolden med juni-grundloven reelt udfaset. Laurentia Halskou og svigersønnen Casper Georg Stilling anlagde sag for de mistede indtægter fra brotolden. Den 26. juni 1848 tilkendte retten i Holstebro Johanne Laurentia Halskou en mindre økonomisk erstatning. Hermed var det slut for Skjern Brogaards brotoldsrettigheder over Skjern Å's tre overfartssteder, Toldhuset i Stauning, Skjern Brogaard og Færgehuset ved Borris Krog samt fire broer over Tarm Kær og kirkebroen over Kirke Å.

Med anlæggelsen af den nye landevej og næringsfrihed i 1862 kom der nye folk til Skjern, men de bosatte sig ikke ved Skjern Bro. I stedet byggede de deres boliger, værksteder, forretninger og skole ved kirken og Kirkeåen og en ny centerbebyggelse, Kirkebyen, tog form. Bosætning, håndværkere og skole var nu flyttet op omkring Skjern Kirke.

Bomhuset Vardevej 118 (Aahvile, opført 1921) blev bygget af Hans Ferslev Lybecker i 1840'erne i forbindelse med, at der blev anlagt en ny vej over Skjern Å. Han havde øjnet en chance for et krohold og mulighed for at opkræve bompeng for passage ad den fine nye hovedvej. En kro blev bevilget. Bompeng for passage af hovedlandevejen ophørte endeligt omkring 1906 – muligvis tidligere. Det er dog uvist, hvornår kroholdet ophørte. I perioden 1846-1860 var der postekspedition i Bomhuset. (I forbindelse med vejbyggeriet blev der til dæmning og bro hentet sten fra Lundenæs' Voldsted, hvilket dog senere blev forbudt). Tegning: Andreas Edsen Johansen, 1905.

Familien Stilling købte Lundenæs 1848 og forlod Skjern Brogaard, men Johanne Laurentia Halskou valgte at blive boende på Skjern Brogaard frem til sin død den 17. februar 1867. Casper Georg Stilling misligholdte tilsyneladende Lundenæs, idet gården over de næste fem år forfaldt, og Lundenæs blev solgt. Da den nye ejer, Kresten Smedegaard Lauridsen fra Tarm Kro, overtog gården i juni 1854, var der endnu ikke sået korn, og af besætning fandtes der kun en gammel hest, der blev skudt dagen efter overtagelsen. Familien Stilling flyttede til Lemvig, hvor Casper Georg Stilling døde 82 år gammel som enkemand og fattiglem den 24. januar 1889. Petrea Bartholine Stilling døde 62 år gammel den 9. april 1874 i Lem Torp, Nørlem. De blev begravet på Nørlem Kirkegård.

I de første 13 år af Johanne Marie Stilling og Ludvig Hector Kiær's ægteskab boede de i den sydlige ende på Skjern Brogård. Her havde Kiær sit sagførerkontor og oplevede på nærmeste hold, da jernbanen i 1870'erne blev ført over det brede engdrag mellem Skjern og Tarm. I 1881 købte sagfører, Kaptajn Kiær den seks år gamle stationsbygning, som var opført, hvor det senere posthus blev bygget (i dag hjemsted for advokatfirmaet Kirk Larsen & Ascanius). Denne stationsbygning lod han nedrive og genopføre året efter på grunden

Bredgade 38. Grunden var på 1 tdr. land og gik dengang helt ned til Nylandsvej. Finderupsvej delte haven i to, men var dengang blot en smal markvej, der snoede sig ud mod nord til Marup (Kirkesti). Bag huset opførte Kiær pakhusbygningen og anvendte den til brændsel og som hønsehus. Statsbanernes chefarkitekt i perioden 1861-1892, arkitekt Niels Peter Christian Holsøe, tegnede langt de fleste stationsbygninger, som blev opført i denne periode, også den første Banegårdsbygning fra 1875. Kiærs stationsbygning er af samme type som stationsbygningen i Tarm. Da Ting- og Arresthuset blev bygget i 1884 valgte ægteparret Kiær at flytte ind i huset på Bredgade 38, og huset blev deres hjem frem til deres død.

Stationsbyen

Med indvielsen af Vestbanen i 1875 var Skjern blevet en stationsby, og da Tværbanen fra Skanderborg blev ført frem til Skjern i 1881, var Skjern med sin nye banegård blevet et jernbaneknudepunkt. Boliger, forretninger og håndværksvirksomheder med lokaliserede sig omkring den nye stationsbygning, og en ny bydannelse tog fart.

Sagfører Kaptajn Kiær købte et større areal og den gamle banegårdsbygning, som han genopførte i Bredgade 38, og bag huset indrettede Johanne Marie og Ludvig Hektor Kiær en velordnet have med en stor plæne, bøgetræer og frugttræer. Foran huset mod Bredgade blev der plantet roser ud til gangfliserne. I sydgavlen var der indgang til sagførers kontor og til privaten. Tre kraftige granittrappetrin førte op til den todelte dør. Indenfor i entreen var der fire døre. Den nærmeste dør til højre bar et lille ovalt porcelænsskilt, hvorpå der stod "Comptoir", dvs. kontor. Den næste dør til højre var Kiærs private kontor. Døren ligeud var fruens private med bl.a. spisesstue. Til venstre var der en stor bred og høj dobbeltdør, der førte ind til en stor dagligstue. Mellem dørene var der en knagerække med fine knager af messing forsynet med porcelænshoveder. Ligeledes var der i entreen et barokskab i mørkt egetræ med et smukt solidt beslag og et skråt låg, som også kunne lukkes ned og anvendes som skrivebord, og ovenover et skab. Straks man trådte ind i entreen, blev man mødt af en herlig duft, som kom fra skabet. Det viste sig, at skabet indeholdt cigarer og kassevis af chokolade, som Kiær gavmildt tilbød sine gæster. Især børn husker Kiærs gavmildhed! Her skabte de to mennesker et hyggeligt og gæstfrit hjem, rig på traditioner, arvet gennem slægtled, et aristokratisk hjem og præget af den gamle ånd. Men Kaptajn Kiær kunne godt virke bøs i sin tiltale: "Hvad vil han?" eller: "Hvad skal han?".

Bag døren med porcelænsskiltet trådte man ind i grønkalket aflangt værelse med et stort vindue, som gav godt med lys ind over en lille pult, en bogreol og et skab. Det var tørt, der brugtes til opvarmning i den blankpolerede kakkelovn, og sammen med piberøg hang der sædvanligvis en svag em i kontoret. I dette kontor havde Kiær ansat en ung mand, som var i lære og måske senere skulle læse til sagfører. Ville man tale med Kiær, gik den unge mand ind i stuen ved siden af og forhørte sig hos kaptajnen, som med tiden var blevet Kiærs kendingsnavn, om der var tid til en samtale. Kaptajn Kiærs kontor var en del større og mere hygsom med en større kakkelovn, tørvespand og tørvegrejser med messinghåndtag ophængt på pæne kroge. Ved vinduet stod Kiærs mahogniskrivebord, så lyset kom fra venstre. Der var bløde tæpper på gulvet og tunge gardiner for vinduet. I kontoret var der desuden en lænestol, en sove- eller slumresofa, en behagelig kontorstol, en mindre bogreol og et tobaksbord med et stort pibebræt med broderet tæppe hængende ned mod tobaksbordet. Her hængte op mod hundrede piber af enhver slags, der var træpiber, porcelænpiber og merskumpiber. Det var blevet en tradition, at hver gang Kaptajn Kiær havde fødselsdag, gav fru Kiær ham en ny pibe. Kaptajn Kiær havde fortalt, at en af de flotte merskumpiber havde tilhørt Frederik den Syvende.

Spisestuen, der var fru Kiærs enemærker, var kalket lysebrun. Den var stor og aflang med en dobbelt dør ud til haven. I krogen ved køkkendøren stod en døgnbrænder, og på et linoleumstæppe stod et stort ovalt bord med stole, ved siden af en buffet i lys mahogni. I vinduerne og på gulvet var der anbragt smukke blomster og et lille bord ved vinduet til håndarbejde. To svære messingplatter og en stor petroleumslampe fangede særlig opmærksomheden. De stammede fra en stranding ved Sydslesvigs kyst. Her havde en skipper købt dem, og de havnede senere hos en enke i Nr. Bork. I 1870 havde Kiær fået dem af hende. Petroleumslampen menes at have tilhørt zaren af Rusland. Kaptajn Kiær havde erhvervet lampen fra et russisk orlogsskib, som var strandet ved Thorsminde i 1868. Kaptajn Kiær havde ændret lampen fra en ophængt lampe til en stålampe. Lampen brugtes stadig i huset til trods for, at der var installeret elektrisk lys i stuen.

Den mindste af stuerne var fru Kiærs kabinet. Her stod et lille klaver, to ovale stole, et rundt bord, skrivebord og et spillebord. Der var ikke nogen stil over møblerne i de to stuer, et præg af tilfældig smag. Et par møbler var dog interessante, et gammelt ditmarsken chatol af egetræ med to hemmelige rum og med indlagt arbejde på den indvendige side af låget, der kunne lægges ned og bruges som skrivebord, og så et bornholmerur, som Kaptajn Kiær vist nok havde købt på en strandingsauktion. Efter en reparation fandt snedkeren, at der under malingen fandtes sort kinesisk lak og fine ornamenter med tegninger i guld. Kaptajn Kiær var meget glad for den klokke og var budt mange penge for den. På en hylde stod en hyldevandsæg, hvor Kiær gemte skillinger til kirkens fattigbøsse. På andre hylder stod smukke sølvting med fine ornamenter, snustobaksdåser, lugtevandsflasker og små peberbøsser. På chatollet Istedløven i bronze. I vintertiden var den ene af de to dagligstuer ud mod gaden kun opvarmet om søndagen og i helligdagene. Husets forskellige rum og møbler fortalte om tiden, om hygge og ro.

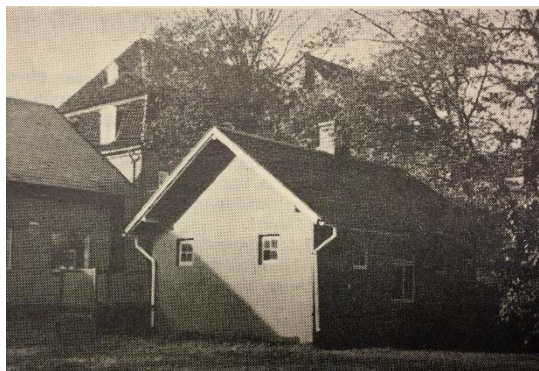
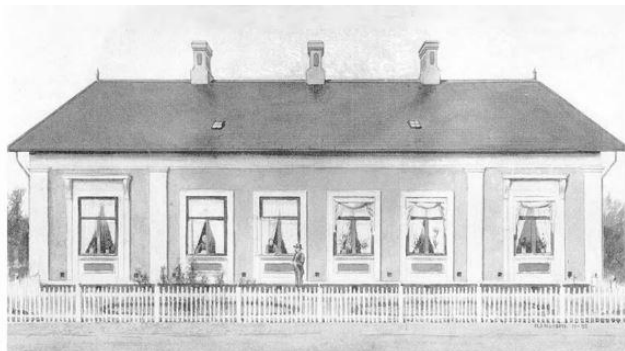
Om sommeren stod Kiær op kl. 07.00 og om vinteren kl. 08.00. Alt gik på klokkeslæt dagen igennem. Fra en bestemt dag i efteråret blev morgenmåltidet indtaget en time senere, og for at lune i den kolde vinter blev gulvene forsynet med ekstra tæpper, og mørke gardiner hængtes op. Hver dag var der afsat en times tid til en spadseretur rundt i haven, og i kolde perioder blev den blå slængkappe taget på.

Ankom en gæst til huset, og der var tid til en passiar, bød Kaptajn Kiær på et glas portvin og en god cigar i spisestuen. Når Kaptajn Kiær råbte "hallo" ud til køkkenet, var man klar over, hvad det betød. Straks kom en af de unge piger i huset ind med en bakke, hvorpå der var anbragt en smukt sleben karaffel sammen med glas og småkager. De blev stillet på det ovale bord, der stod ved havestuen. Her var en hyggelig krog med en mahognisofa og tilsvarende stole; her fortsatte passieren, mens portvinen forsvandt og cigaren blev til aske. Det var også her, at der var skabt en tradition for, at forligsmændene mødtes hver uge, efter at forligsmødet på tinghuset var færdigt. Så blev der serveret kaffe med brød og til slut den traditionelle kaffepunch.

Så gik passieren om gamle dage, historier om folk i herredet og begivenheder fra det daglige liv. Kaptajn Kiær kunne fortælle om sine rejser til Herning Tingsted, hvortil han jævnligt havde retssager at føre. Før banen blev ført til Herning i 1881, red Kaptajn Kiær den 45 km lange tur fra Skjern til Herning. Når hesten var sat i stald på Herning Kro, kunne det ske, at han mødte Valeur, som var sagfører i Herning. Vel sat til rette på kroen bestilte Valeur en flaske portvin og to ølglas. Denne flaske portvin drak de, idet Valeur sagde velkommen til Herning. Kjær bestilte en flaske mere og sagde Valeur tak for velkomsten, og efter denne hjertestyrkning gik de i retten.

En anden historie kunne være om kroerne i oplandet, som sjældent var indrettet til fint besøg. Engang ankom Kaptajn Kiær sammen med to af rettens folk ind på en kro efter at have været ude på en udlægsforretning. De var sultne og spurgte madammen, hvad hun havde af spiseligt. Hun tilbød at lave en portion skidenæg. De satte sig og ventede på den bestilte mad. En af rettens folk gjorde sig et ærinde hos madammen for at høre, om maden snart var færdig. Da maden endelig blev serveret, skulle manden, der havde været i køkkenet, intet nyde under påskud af, at han ikke brød sig om hvid sauce. De to andre spiste derfor det hele og blev godt mætte. Den sultne mand fortalte nu, hvorfor han intet kunne spise. Han havde set madammen putte æggene i munden og derefter smuttet dem ned i saucen. Kollegaen fra retten løb ud og ofrede den gode mad. Kaptajn Kiær sagde, at han bestilte en stor dram og hældte den i halsen, og æggene blev hvor de var.

At rejse var besværligt, og når de skulle på julebesøg i Ribe hos Kiærs forældre, gik Kaptajn Kiær og frue over engen fra Skjern Brogård til Tarm, hvorfra de kørte med postdiligencen til Ribe. Det skete, at al plads var optaget, og de måtte gå den tunge vej tilbage til Skjern. Ofte var det vanskeligt at komme over engen, når vandet stod højt, så vejen slet ikke var at se. Kiær havde sagt, at det var livsfarligt at komme over engene om vinteren, og der var da også druknet et postbud engang.

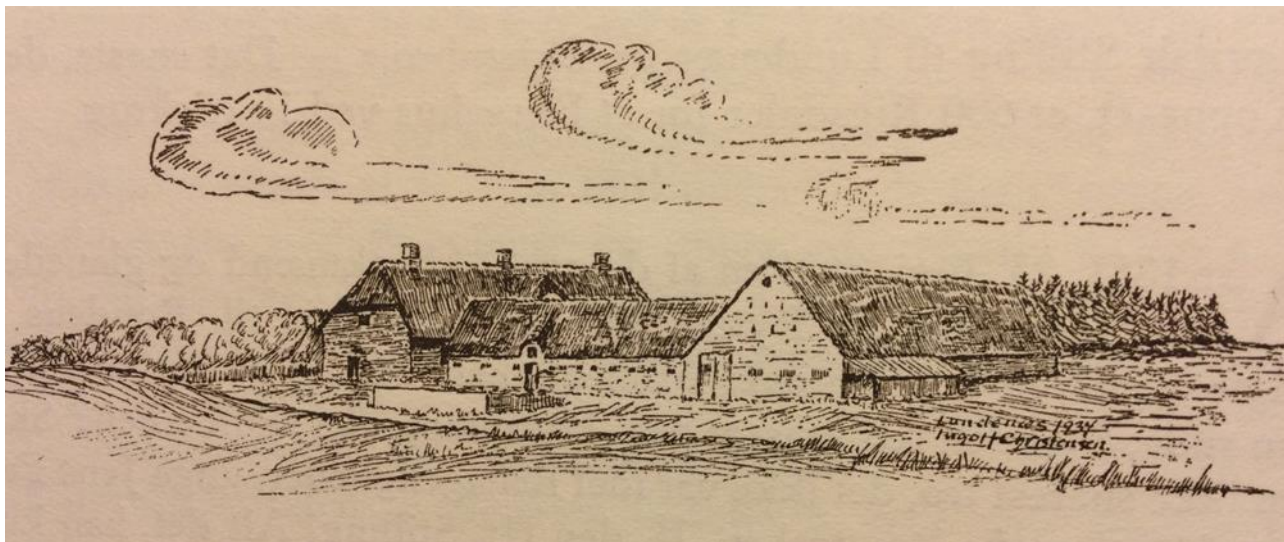
Johanne og sagfører Kaptajn Kiær bolig, Bredgade 38, Skjern, ca. 1885. Kiærs bolig blev revet ned i 1971 for at give plads til Ringkøbing Banks nye bygning. Til højre: DSB's første pakhus i Skjern.

Johanne Marie Kiær

Når Kaptajn Kiær havde dårlig tid, lod han fruene underholde gæsterne. Hun var ikke nogen kedelig værtinde og fortalte spændende historier som fx om dengang, hun som barn oplevede tyskerne ved Lundenæs. Det var i 1849, under den Første Slesvigske Krig 1848-1851. Johanne Marie Stilling var otte år og boede sammen med sine forældre, fem søskende, en lærerinde, en røgter, tre karle, to hyrdedrenge og fire tjenestepiger, i alt 19 mennesker på Lundenæs. Pludselig en dejlig morgen i august, hvor græsstråene på engene perlede i solen, gik rygten, at hannoveranere (tyskerne) var i stærk fremmarch på vejen syd for Tarm. Rygten blev yderligere bekræftet af folk, som havde været oppe i kirketårnet, hvor man har kunnet se en støvsky fra rytterne. Der bredte sig en rædsel og skræk uden lige rundt om på de ensomt liggende gårde og i landsbyen ved Lundenæs. Alle på Lundenæs samledes nede i haven på et stort dige, hvorfra der var god udsigt over engene mod syd og mod den nyanlagte vej mod vest. Rædslen og afskyet forstærkedes, da folkene så en lang skare af ryttere komme til syne, de blinkende sabler, hestenes hovedtøj og rytternes pikkelhuer. Nogle mente, at der var 1.600 ryttere, andre, at der kun var 800. Rytterne slog lejr ved Skjern Brogård og spredtes hurtigt ud over sognet for at forsyne sig med mad og foder. På Lundenæs fik man travlt med at gemme sølvtøj og andet i kasser og nedgrave det alt sammen i haven, og forråd af kød, flæsk, pølser og ost blev gemt væk under hedetørv.

Op ad dagen ankom 200-300 mand til Lundenæs, og der gik kun kort tid, inden tyskerne fandt det hengemte flæsk og kød. En ko var blevet slået for panden, fået struben skåret over og læsset på en af vognene. Nede på engen havde de stjålet to heste samt to af naboens heste og spændt dem for to af Lundenæs' vogne, som var godt fyldt med smør på dritler og i baljer, øltønder og ankre fra kælderen samt brød og æg. Ved sekstiden om eftermiddagen stod alle vest for gården og så en støvsky forsvinde bag landsbyen Ånum i retningen mod vest. Faderen, Casper Georg Stilling, græd og vred sine hænder, moderen, Petrea Bartholine Halskou, var bleg, for nu havde de intet at spise. De få ord, der blev sagt, drejede sig om at få noget at spise. Avlskarlen blev sendt ud i stalden blot for at opdage, at der kun var æggeskallerne tilbage.

Nu var det blevet aften og malketid, så var der da mælk at få. Samtidig kom en lille mand gående over diget. Under hver arm havde han et rugbrød. Moderen løb manden i møde, tog ham og halsen og kyssede ham, idet hun sagde: "Gamle Simon - tak dog, at du kom os til hjælp, jeg tænkte nok, at fra dig ville hjælpen komme. Nu kan vi malke, og så kan vi alle få dejligt mælkebrød og blive mætte." Simon Aanum, kaldtes han, en lille hvidhåret, krumbøjet mand, en såre god mand og forældrenes trofaste nabo. Et barnebarn bebor endnu på gården, slutter fortællingen.

Lundenæs 1934, tegnet af Ingolf Christensen

Fru Kiær kunne også fortælle om dengang Frederik den Syvende var på besøg på Lundenæs. Kongen var interesseret i slotsbanken og lod grave i banken. Da de stødte på en løngang eller en hvælving over en kælder, blev arbejdet standset, og de kom ikke videre. Måske findes løngangen der endnu? Fru Kiær fortalte også om sine ungpigedage hos proprietær Matzen på Slumstrupgård. Manglede man kolonialvarer i husholdningen, satte Johanne Marie Stilling sig op på hesteryggen, og i galop gik det til købmand Christian Hansen i Skjern - måske med et håb om at få et glimt af den unge sagfører Kiær?

Ligesom Johanne Marie Kiær ofte alene underholdt gæsterne, således lod Kaptajn Kiær som regel fruene repræsentere parret alene i festligheder. Gennem årene havde de mange unge piger i huset, og efterhånden som disse skulle giftes, deltog fru Kiær altid – men alene. Og hun indtog som regel også altid hæderspladsen, både ved bordet, men også hvis der efterfølgende skulle tages billeder af alle gæsterne. Ved Abelone og Christian Ganers bryllup i Marup i 1908 var fru Kiær også med. Præsten, pastor Westergaard, var

naturligvis også placeret ved hovedbordet, og som en selvfølge holdt han også tale. Blandt andet kom han ind på, at ingenting var som før, alting var så forandret! Her afbrød fru Kiær præsten og sagde: "Men Gud er den samme". Denne lille ordveksling fortæller rigtig meget om fru Kiærs status i Skjern. Hun kunne som byens førstedame tillade sig at afbryde præsten i dennes tale til brudeparret. Det var der ingen andre, som havde turdet gøre.

I øvrigt var fru Kiær kendt for sin godgørenhed og hjalp mange "småkårsfolk", som Årbog for Skjern 1929-30 fortæller, samt at Kaptajn Kiær satte sin "hustru det smukkeste minde, idet han har oprettet et legat, der bærer hendes navn, og hvori der netop er tænkt på dem, hvis nød Fru Kiær havde øje og Hjerte for. Legatet er på 12.000 kr., og renterne skal hvert år ved juletid uddeles til trængende i Skjern Sogn." (12.000 kr. i 1930 svarer til henvend en halv mio. kr. i 2022). Billedet af legatstifteren blev ophængt i sognerådets mødelokale. I forbindelse med udvidelsen af Skjern kirke, havde der gennem nogle år været et ønske om en mindre klokke i tårnet som supplement til den gamle klokke. I 1928 gik dette ønske i opfyldelse, da sagfører, Kaptajn Kiær, som gave fra Johanne Marie Kiærs legat overbragte 2.500 kr. til kirkens indvendige forskønnelse af kirken efter menighedsrådets skøn. Den største del af beløbet, 1.732,50 kr., blev investeret i den nye klokke, som blev støbt hos Det Smithske Jernstøberi i Aalborg og ophængt sidst i oktober 1928.

Fru Kiær virkede med stor iver for dyrenes beskyttelse, og som mangeårig repræsentant i Skjern for Foreningen til Dyrenes Beskyttelse modtog fru Kiær i 1915 en sølvmedalje med diplom.

Vilhelm Carl Christian Meyn, herredsfoged på Dommergården fra 1895 til 1898

En af sagfører Kaptajn Kiærs samtidige herredsfogeder ved Bølling & Nr. Horne Herreder på Dommergården i Skjern var Vilhelm Carl Christian Meyn. Her er to fortællinger, hvor den sidste handler om arrestation af Kaptajn Kiær. Den første fortælling er om en pige, herredsfoged Meyn har ansat som husjomfru på Dommergården.

Vilhelm Carl Christian Meyn var født i Poulsker på Bornholm, blev student som 19-årig fra Sorø Akademi, og syv år senere blev han cand.jur. med ansættelse på amtskontoret på Bornholm. I 1870 var han i ti måneder indlagt på Oringe Sindssygehospital. Herefter virker V.C.C. Meyn flere steder som fuldmægtig og sagfører på Sjælland. I 1874 bliver han gift med en seks år yngre købmands- og skibsrederdatter fra Rønne. I 1895 ansøger han stillingen som herredsfoged i Bølling & Nørre Horne Herreder og bliver blandt 14 ansøgere ansat i embedet. Familien flytter ind på Dommergården, hvor der også er indrettet herredskontor.

Anne Marie Bugge

Herredsfogeden har flere tjenestefolk ansat, bl.a. en husjomfru. En dag ligger der udsorterede breve sammen med embedets post. Et af brevene er til husjomfruen. Brevet åbner herredsfogeden og kan se, at det er sendt af en læge. I brevet læser han, at der er tale om hendes sædelighed og umoralitet. Han bliver rasende, skælder hende ud og meddeler hende, at han ikke kan have hende i huset mere. Næste morgen finder herredsfoged hende død. Husjomfruen hed Anne Marie Bugge, og hun døde 25 år gammel den 6. oktober 1895 på Petersminde. Ifølge dødsattesten den 7. oktober 1895 blev hun fundet død i sin seng på Dommergården. Dødsårsagen var indtagelse af gift – sandsynligvis morfin. Lægen, doktor Arntz fra Tarm, kunne konstatere, at hun var gravid i 3. måned. Selvmordet skyldtes en handling fra herredsfoged Meyn. Han havde åbnet et brev, som hun havde fået fra sin kæreste, som var læge i København. I brevet omtales hendes graviditet, og da herredsfogeden læste dette, blev han helt ude af sig selv. Han

ville ikke have hende i sit hus, og denne voldsomme reaktion fra hans side, havde medført, at hun havde taget en overdosis morfin.

Anne Marie Bugge blev begravet den 13. oktober 1895 fra Lyngby Kirke. Hendes far, Frederik Bugge, var købmand i Lyngby

Holstebro Dagblad skriver mandag den 9. oktober 1895, at "en pige, der tjente hos herredsfogeden i Skjern, har i lørdags taget sig selv af dage ved gift. Grunden hertil skal være den, at hun fra en mand i København havde fået en recept på forsterfordrivelse, som hun agtede at benytte på sig selv, men da denne recept ved en fejltagelse faldt i herredsfogedens hænder, tog hun gift og døde straks heraf." Herredsfogeden gendriver denne beskrivelse i Holstebro Dagblad ned 12. oktober 1895, hvor han fortæller, at en obduktion fastslår, at hun ikke var frugtsommelig, men "at hun for lettere at falde i søvn havde taget en alt for stor dosis morfinsaft og har måttet bøde med livet for denne uforsigtighed."

Amtmanden i Ringkøbing, som skal foretage tjenstligt tilsyn med herredsfogeder, har hørt om husjomfruens pludselige død, samt at herredsfogeden ved flere lejligheder har været i temmelig eksalteret sindsstemning. Han ankommer til Dommergården i oktober 1895 for at få en redegørelse, men uden at foretage sig yderligere i sagen. Nogle dage senere modtager amtmanden fire klager, hvor der ankes over uretmæssige anholdelser. Amtmanden foretager igen en rejse til Dommergården og udbeder sig både en mundtlig og skriftlig forklaring. Desuden opsøger amtmanden huslæge Levinsen og distriktslæge Arntz i Tarm. Begge læger rejser spørgsmål om herredsfogedens tilregnelighed. Amtmanden meddeler herredsfogeden tilladelse til orlov i seks uger for at konsultere en læge i København angående fogedens sindstilstand, og han får kun lov til at genoptage sit embede, hvis lægen erklærer ham egnet hertil. Amtmanden opsøger den pågældende læge i december 1895 og modtager en erklæring om, at der intet er til hindring for, at herredsfogeden kan genoptage sit embede. Herredsfogeden vender tilbage kort før jul i 1895.

Arrestation af sagfører kaptajn Kiær

Vagn Ravnsholt Rasmussen var dommer ved Skjern Ret fra 1957-1974. Han fortæller en historie om, at en herredsfoged i Skjern har arresteret sagfører Kaptajn Kiær. I sine 17 år havde Vagn Ravnsholt Rasmussen hørt mange forskellige fremstillinger af arrestationen og valgte at undersøge sagens rette sammenhæng på Rigsarkivet og i avissamlingen på Universitetsbiblioteket. Forinden havde Vagn Ravnsholt Rasmussen undersøgt retsprotokollerne, men der var intet skrevet om anholdelsen.

Sagfører, Kaptajn Kiær i sin elskede have.

Navnet på herredsfogeden er ikke nævnt, et løfte, som Vagn Ravnsholt Rasmussen havde givet til Rigsarkivet, idet arkivmaterialerne kun var til gennemsyn efter særlig tilladelse, men fra en oversigt over danske sagførere kan det konstateres, at navnet er Vilhelm Carl Christian Meyn, herredsfoged på Dommergården fra 1895 til 1898.

To gange årligt er amtmanden på kasseeftersyn hos herredsfogeden i Skjern, og ofte finder han herredsfogeden melankolsk og i nedtrykt sindsstemning. I 1898 er herredsfogeden igen syg og beder om rejsetilladelse til at opsøge en læge i København. I marts 1898 bliver han på ny erklæret rask, og herredsfogeden genoptager arbejdet. I april samme år går der rygter om fra sagfører Christian Jensen, Tarm, at herredsfogeden er kommet med negative ytringer om sagfører Kaptajn Kiær. Den 2. maj 1898 er der heste- og kreaturmarked i Tarm, hvortil herredsfogeden, der er begyndt at handle med heste, har sendt tre heste. Proprietær Matzen på Slumstrupgård optræder som mægler og deltager bagefter i lidkøbet på kroen. Her siger herredsfogeden, at sagfører Kaptajn Kiær er en kæltring og kommer med mange forbandelser over ham. Matzen bliver vred og beder ham om at afholde sig fra at sige det i hans nærvær, for sagfører Kaptajn Kiær er hans ven og en hædersmand. Herefter afbrydes samtalen, og Matzen forlader lokalet. Den 1. juni 1898 opsøger sagfører Christian Jensen herredsfogeden for et møde. Han bemærker, at herredsfogeden går barbenet rundt på kontoret i halvanden time og taler ustandselig i oprørt sindstilstand. Sagførerens indtryk er, at herredsfogeden er abnorm. Omkring Grundlovsdag i 1898 var Meyn inviteret til at holde talen i forbindelse med afsløringen af Dalgas-stenen i Dejbjerg. Under talen ville Meyn citere St. St. Blicher, men blev pludselig tavs. Han kunne ikke huske citatet, "hvilket vakte megen munterhed", som der står i Skjernårbogen 1943.

Lørdag den 11. juni 1898 kører herredsfogeden om eftermiddagen til op til proprietær Matzen på Slumstrupgård, som han sidst havde truffet på kroen i Tarm. Efter en times tid røber herredsfogeden sit ærinde: Han er kommet for at tale om sagfører Kaptajn Kiærs forhold. Matzen husker den afbrudte samtale i Tarm og vil afbryde herredsfogeden. Efterhånden har herredsfogeden nydt halvanden flaske vin og begrunder sin henvendelse med, at Matzen som Kiærs ven kunne gavne sagen, for herredsfogeden fortæller, at han har beviser for, at Kiær har stjålet 3.000 kr. fra Hansen og Justesens bo. Matzen tror ikke herredsfogeden, hvorefter herredsfogeden bliver vred og siger, at han vil arrestere sagfører Kaptajn Kiær allerede i dag. Matzen foreholder herredsfogeden, at det vil være farligt at arrestere en mand som sagfører Kaptajn Kiær. Herredsfogeden sværger med oprakte fingre "ved den hellige ånd og den hellige treenigheds navn", at sagfører Kiær skal arresteres, inden solen går ned. Herredsfogeden er under hele forløbet i en uligevægtig stemning, hvorfor Matzen må anse herredsfogeden for enten beruset eller gal. Alt dette fortæller Matzen til amtmanden dagen efter.

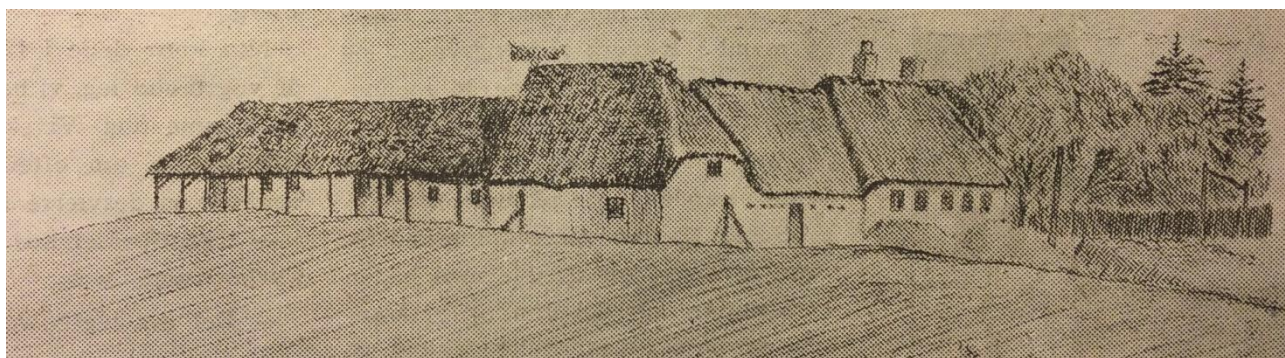
Herredsfogeden spænder hesten for vognen, en ponyvogn, og i rasende fart gennem Bølling med tæpperne hængende ud af vognen og slæbende omkring hjulene. Han skal under kørslen gennem Bølling have tabt sine lorgnetter. I fuld galop går det videre mod Skjern og en 14-årig dreng, der går tur med sin far, ser, herredsfogeden i vognen med hestene løbe alt, hvad de kunne, ind på Bredgade, hvor han stopper ved Ting- og Arresthuset. Drengen er den senere bankbestyrer Peter Ingolf Christensen, som døde 93 år gammel i 1977.

På Tinghuset henter Herredsfogeden betjent Madsen, og de går samlet hen til Bredgade nr. 38, hvor sagfører, Kaptajn Kiær har indbudt til et større middagsselskab denne lørdag aften. Gæsterne er: 1. Distriktslæge Hans Valdemar Arntz, Tarm, 55 år. 2. Læge Valdemar Levinsen, Skjern, 34 år. 3. Sagfører Christian Jensen, Tarm, 56 år. 4. Apoteker Jens Andersen, Tarm, 47 år. 5. Stationsforstander Lars Villadsen, Skjern. 6. Købmand Christian Nielsen, Tarm. 7. Grosserer L. Bøtker, Esbjerg. Det må formodes, at deres fruer har været med, idet fru Kiær var med til bords.

Kl. ca. 20 dukker herredsfogeden op sammen med betjenten. Gæsterne sidder ved bordet, og da Kaptajn Kiær ved det sidste glas byder gæsterne velbekomme, kommer der bud ind om, at herredsfogeden vil tale med sagfører Kiær. Fru Kiær går ud i gangen og træffer herredsfogeden, som siger, at han i kongens og lovens navn vil tale med sagfører Kiær. Fruen lader beskeden gå videre til sin mand. Kaptajn Kiær rejser sig, går ud i gangen og kommer straks efter ind igen og spørger: "Vil d'herrer ikke være vidner til, at herredsfogeden arresterer mig?" Herredsfogeden står dinglende og støtter sig til døren. Distriktslægen, som er gået med ud i gangen, ser et øjeblik på herredsfogeden og udbryder: "Herredsfogeden er beruset!" Herredsfogeden forholder sig i et kort øjeblik roligere, men bliver igen højrøstet, stamper i gulvet og råber under eder og forbandelser, at sagfører Kiær skal arresteres for bedrageri, have håndjern på, bagbindes og have bank. Herredsfogeden giver både amtmanden og justitsministeren til djævelen. Han står kun til ansvar over for Højesteret.

Politibetjenten beordres nu til at lægge Kaptajn Kiær i håndjern. Kaptajn Kiær erklærer sig villig til at følge med. Gæsterne går med ud, og distriktslægen ser, at herredsfogeden slår Kaptajn Kiær på venstre skulder, mens stationsforstanderen ser, at herredsfogeden rusker Kaptajn Kiær. Herredsfogeden tilbyder Kaptajn Kiær at køre med herredsfogeden, men det afslår Kaptajn Kiær og siger: "En arrestant kører med herredsfogeden?". I stedet går han sammen med politibetjenten hen til Ting- og Arresthuset, Bredgade 34, mens herredsfogeden kører hjem.

Samme aften sendes et telegram fra jernbanestationen om, at sagfører, Kaptajn Kiær formentlig er ulovligt arresteret for bedrageri, og at der er lagt hånd på ham, selvom han havde erklæret sig villig til at følge med. Senere på aftenen afgår der telegram til justitsministeriet med samme indhold. Dagen efter forhører amtmanden sig om det skete. Flere kunne fortælle det samme om det passerede, og distriktslægen anså herredsfogeden for at lide af en sindssygdom som han betegner som en cirkulær psykose. Om søndagen bliver en ny herredsfoged konstitueret i embedet, og som den første handling løslader han sagfører Kaptajn Kiær. Herredsfogeden rejser til København og bliver indlagt til observation hos dr. med. J.D. Koch. Der udarbejdes en lægeerklæring om, at herredsfogeden siden midten af marts måned har lidt af stemningsanomali. Den 27. juli 1898 skriver Herredsfogeden sin afskedsbegæring.

Petersminde også kaldt Dommergården fra 1804. Herredsfogedbolig fra 1829-1919 og dommerbolig frem til 1947. Tegnet af P. Ingolf Christensen i 1921 efter et billede fra før ombygningen i 1914.

Sagfører Kaptajn Kiær agtet og anset mand

Som det fremgår af ovenstående, var sagfører, Kaptajn Kiær en agtet og anset mand. I årene 1874 til 1878 var Kiær formand for Skjern Sogneråd og tog i februar 1878 initiativ til

oprettelse af Skjern Sogns Spare- og Lånekasse og var medlem af bestyrelsen frem til 1921, hvorefter han blev udnævnt som æresmedlem. I perioden 1878-1891 og igen 1905-1920 som formand. I alt 43 år som bestyrelsesmedlem/formand. Kaptajn Kiær var tillige aktiv med at sikre en filial af Ringkøbing Bank i Skjern. Den blev etableret i 1903 med domicil i Bredgade 38 hos Kaptajn Kiær. I bogen "Ringkøbing Bank 1872-1922" anføres, at det "lykkedes banken at knytte den på egnen kendte, dygtige og afholdte sagfører, Kaptajn Kiær til filialen som direktør, en stilling han endnu i sin høje alder beklæder til gavn for banken og dens kunder." Kiær fortsatte som direktør frem til 1925. Kaptajn Kiær blev omtalt som den højt "fortjente" og "ydede en af afdelingens kunder stærkt påskønnet og for dem nyttig indsats." I 1928 solgte Kiær huset til Ringkøbing Bank. Ligeledes var Kaptajn Kiær også en af initiativtagerne til oprettelse en afdeling af Varde Bank i Skjern, som åbnede den 1. maj 1903 hos købmand Christian Gade Hansen, Bredgade 50 (Kylling & Co) - måske frem til 1966. Desuden tog Kiær del i oprettelse af Skjern Aktietømmehandel. Skjern Bank blev etableret i 1906 med møller Jens Pedersen som en af initiativtagerne. Banken drev virksomhed i stueetagen i Jernbanegade 3, mens Jens Pedersen og fru Molly boede oppe på første sal i bygningen. Desuden sad møller Jens Pedersen i Ringkøbing Banks bankråd fra 1924 og til 1926.

Interessant er det, at sagfører, Kaptajn Kiær var initiativtager til oprettelse af tre banker i Skjern. Banker fik stor betydning for byens udvikling både på erhvervsområdet med handel og industri samt for private.

Sagfører Kaptajn Kiær holdt indvielsestalen, da der den 8. august 1875 var kongeligt besøg i anledning af, at Vestbanen fra Esbjerg til Struer var blevet anlagt, og Skjern var blevet stationsby med banegård og vandtårn. Kong Christian den Niende var med sit følge ankommet med tog til Tarm og derefter i hestevogne til Skjern, hvor der ved bomhuset (Vardevej 118, Åhvile) var rejst en æresport. I silende regn og under overværelse af en stor forsamling lokale borgere trådte sagfører Kaptajn Kiær frem i kjole og hvidt, holdt en festtale om Skjern som stationsby og bød de kongelige velkomne til Skjern. Da tværbanen Skanderborg-Skjern blev anlagt i 1881, kunne Skjern også kalde sig et jernbaneknudepunkt, hvilket i 1920 blev yderligere befæstet med Videbæk-banen.

I 1911 blev Kaptajn Kiær ridder af Dannebrog og i 1925 dannebrogsmænd. Dannebrogsmændenes Hæderstegn blev ofte tildelt veteraner fra Treårskrigen og Anden slesvigske krig i en særlig udgave. Måske blev Kiær tildelt hæderstegnet for sin deltagelse i Anden Slesvigske Krig?

Kaptajn Kiær drev sin praksis i Bredgade 38 frem til sin død den 24. august 1930. De blev begge begravet på Skjern Kirkegård. Gravstenen, som formentlig er af bjergarten diabas (sort granit), er bevaret og står i et lapidarium på den gamle kirkegård. Med Kiærs bortgang "forsvandt en af de mest særprægede repræsentanter for det gamle Skjern", er noteret i Årbogen for Skjern 1929-30. Videre fortæller Årbogen, at Kiær i de senere år "levede et stille og tilbagetrukkent liv, men den autoritet, han havde skabt om sit navn i sine velmagtsdage, bevarede han til det sidste."

Johanne Marie Kiær døde den 4. april 1922. Sagfører Kaptajn Ludvig Hektor Kiær døde den 24. august 1930. Der blev afholdt auktion over Kaptajn Kiærs indbo. Kiærs hus blev revet ned i 1971 for at give plads til en ny bygning til Ringkøbing Bank.

Fredede gravsten på Skjern Kirkegård. Foto: Elmo Flaskager, 2022

Kilder

Sven Hersbøll: *Skjern Bank 1906-2006*

Kim Clausen: *Skjern Gadebilleder før og nu*

L. Petersen: *Gennem sekshundrede år*

Bogen "Ringkjøbing Bank 1872-1922"

Årbog for Skjern 1929-1930

Årbogen for Skjern 1946. Skjern Museums optegnelser

Årbogen for Skjern 1961

Årbogen for Skjern 1969. Peder Ingolf Christensen

Årbogen for Skjern 1982. Vagn Ravnsholt Rasmussen

Mågen 1949. Peder Ingolf Christensen